

Jungfrudansen
vid
Kvarkens
båtmuseum

Ledaren

Efter en lång vinter står vi inom Malax museiförening redo att ta emot sommaren 2024.

Museiföreningens verksamhet under 2023 var synnerligen omfattande med många traditionella men även nya evenemang som ordnades i samarbete med andra föreningar och som lockade många nya besökare. Vid Brinkens museum firades Hembygdsdagen, Blommornas dag som kombinerades med Malaxdagen, Vikingadagen (100 deltagare) och Marthornas historiska matfest (200 deltagare). Vid Kvarkens båtmuseum lockade Fiskets dag över 500 personer. Vid Järnåldersleden ordnade rollspelsföreningen Eloria storlajvet *Korpkvädet* med över 50 deltagare. Därtill kunde museiföreningen erbjuda utrymmen för olika föreläsningar, möten, familjefester mm.

Museiföreningens treåriga utvecklingsprojekt 2024–2026 har inletts och projektledare Nina Sten redogör för projektet i en skild kolumn. På styrelsens vägnar framför jag ett stort tack till Svenska Kulturfonden, Aktiastiftelsen, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne och Malax kommun för deras positiva inställning och ekonomiska understöd, som möjliggör projektet.

Verksamheten under sommaren 2024 följer tidigare modeller. Föreningens museer håller öppet sex veckor med start veckan efter midsommar.

Brinkens museum med trädgården öppnar tisdagen den 25 juni och håller öppet tisdag–lördag kl. 13–18 fram till lördagen den 3 augusti. Vår anställda guide kan då för besökarna berätta om byggnaderna, samlingarna och utställningarna samt om trädgården och dess historia. Även under andra tider är det möjligt att besöka trädgården och njuta av blomsterprakten.

Kvarkens båtmuseum öppnar även tisdagen den 25 juni och håller öppet tisdag–söndag kl. 13–18 fram till söndagen den 4 augusti. Även vid båtmuseet finns en anställd guide som kan lotsa besökarna genom de olika utrymmena och samlingarna. Vid båtmuseet finns många intressanta utställningar att ta del av.

Men redan i maj har föreningens många aktiva talkojobbare ställt i ordning våra museer med en ordentlig värstädning, då fönster tvättas,

mattor vädras och golven sopas rena från vinterns damm. Utställningarna ställs i ordning och i trädgården förbereds sommarens planteringar. Vid Järnåldersleden städas infostugan och gårdsplanen och under sommaren hålls leden framkomlig med gräs- och slyröjning.

Föreningens talkoträffar hålls varje vecka under tiden maj–september måndag kväll kl. 18 vid Brinkens museum och torsdag kväll kl. 18 vid Kvarkens båtmuseum. Under talkokvällarna finns det uppgifter av olika slag och åt alla intresserade – underhåll av byggnaderna, båtar och andra föremål, utställningar som ställs i ordning, donationer tas emot och registreras mm.

Museiföreningens egna evenemang under sommaren 2024 inleds med **Hembygdsdagen söndagen den 14 juli vid Brinkens museum** med gudstjänst kl. 12 följt av kaffeservering samt hembygdsfesten från kl. 13.30.

Blommornas dag firas söndagen den 4 augusti från kl. 13 vid Brinkens museum.

Den europeiska kulturmiljödagen uppmärksammas söndagen **den 8 september vid Kvarkens båtmuseum** med föreläsningar av gamla filmer från Malax-miljöer.

Verksamheten inom museiföreningen är inte begränsad till sommarsäsongen utan pågår året runt framför allt inom **vår lokalhistoriska sektor** med sina energiska och kunniga medarbetare som producerar intressant material till *Vällingklockan*, *Aanacko*, månadsbilderna på föreningens hemsida och många spännande dokument ur vårt arkiv. Läs om Orregårdens klackmatta (januari 2024) och trasmattan (april 2024) eller om Thomas Björnsson – en framgångssaga från Wargö (mars 2024). Arbetet med föreningens 50-års historik fortsätter liksom de pågående forskningsprojekten om möbelslöjden och om folk- och populärmusiken i Malax.

Som medlem i Malax museiförening får du Finlands svenska hembygdsförbunds tidning *Hembygden*. Från och med 2024 ges tidningen ut 3 gånger per år – två nummer per post och ett nummer som kan läsas digitalt. Se mera information om *Hembygden* på sista sidan!

Jag hälsar alla medlemmar och andra intresserade välkomna med att delta i museiföreningens verksamhet under år 2024.

Solveig Söderback,
ordförande

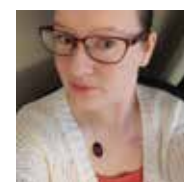
Malax museiförening r.f:s utvecklingsprojekt 2024–2026

Föreningen har från årsskiftet startat upp ett treårigt utvecklingsprojekt med ekonomisk hjälp av Svenska Kulturfonden, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Aktiastiftelsen i Malax och Malax kommun. Projektet ska med olika åtgärder hjälpa föreningen framåt och uppåt.

Vår förening har en otroligt stor och bred verksamhet, och vi kan inte längre blunda för det faktum att vår trogna stam av frivilligarbetare som har ställt upp för föreningen i ur och skur nu börjar bli till åren komna. Det är helt fantastiskt vilket gäng som de senaste decennierna har hållit vår förening flytande med sin talkokraft. För att vi också i fortsättningen ska kunna hålla föreningens verksamhet på samma höga nivå, men samtidigt också utvecklas för framtiden behöver vi ta fram nya sätt att arbeta, locka nya medlemmar och nytt talkofolk till vår verksamhet.

Undertecknad är anställd projektledare på deltid, och ska några dagar i veckan arbeta med föreningsutvecklingen. Jag ska fundera på barn- och ungdomsverksamheten, seniorverksamheten, våra samlingar av föremål och byggnader, marknadsföring av våra olika verksamhetspunkter och en hel del annat spännande.

Att arbeta med föreningen som jag har engagerat mig i i över 15 års tid är något av en dröm. Om ni har ärenden till föreningen, tveka inte att kontakta mig.

Nina Sten,
Projektledare
+358 40 813 3137
mmf.brinken@gmail.com

(anträffbar måndag eftermiddagar,
torsdagar och fredagar)

För seklet sedan

Vid nyåret 1924 hörde Malaxborna till de närmare tre miljoner finländare som – i motsats till bara en dryg halvmiljon stadsbor – levde på landsbygden. Kommunens invånarantal hade under föregående år ökat med 5 till 5243, av de 109 år 1923 födda barnen var 2 utomäktenskapliga, och den äldsta under året avlidna hade varit en 93-årig kvinna.

En av 1924 års första nyheter var att **Maria Åkerblom** tillsammans med en tjänarinna häktats för att ha snattat tyger på en butik. Det blev åter en långvarig Åkerblomprocess där många mobiliserades för att vittna falskt om de anklagades alibin, och sektledaren själv internerades för sinesundersökning på Lappvikens sjukhus, där hon rapporterades ibland ha sönderlagit fönster och stundom förvarats ”i de rasande dårarnas celler”.

Intressant i början på året var också de första olympiska vinterspelen i Chamonix, där Norge och Finland utklassade alla andra nationer i medaljtabellen. Finlandssvenske skridskoåkaren **Clas Thunberg**, även kallad ”isens Nurmi”, tog 5 medaljer, varav 3 guld.

Skridskoåkaren Clas Thunberg (t.h.) kan ses som Svenskfinlands framgångsrikaste idrottsman genom tiderna. Även kompisen Julius Skutnabb kunde åka snabbt.

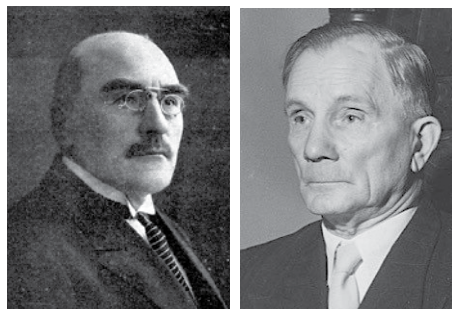
Nyval och svenskhetsfrågor

I den inrikespolitiska ledningen trätte man om huruvida riksdagen kunde fortsätta att arbeta fastän den decimerats genom att många kommunistiska-vänstersocialistiska ledamöter alltjämt satt i fängelse efter masshäktingarna föregående höst. Till sist bestämde sig **president Ståhlberg** för att upplösa regeringen och utlysa ett nyval som ledde till att kommunisterna förlorade många platser till socialdemokraterna. En av övriga smärre mandatförskjutningar var att SFP-ledamöterna minskade från 25 till 23. Förutom att skolstyrelsens svenska avdelning fick ökad autonomi avancerade de svenska frågorna inte mycket, och de finsktalandes oförståelse och oginhet väckte ofta stort förtret. Redan valet av den enspråkigt finske **Kyösti Kallio** till den nya riksdagens talman uppfattades av många som ett uttryck för den ”kalla antisvenskhetens vinden över landet”, för att citera Wasa-Posten.

En avvikande svensk röst höjdes av Hufvudstadsbladets direktör **Amos Anderson**, som kritiserade finlandssvenskheten för att lätt bli isolationistisk och provokativt kravinriktad, och pläderade för strävanden till ökat samförstånd med de finskspråkiga. Han beskyldes förstås för eftergiftsmentalitet men drog som riksdagskandidat mest röster i sitt åboländska valdistrikt.

Malax röstade flitigt

Fortsätter vi litet på politikspåret kan vi för vår hembygds del säga att spänningarna mellan personer och fraktioner inför riksdagsvalet den 1 april var litet större än vanligt, något som säkert bidrog till de höga röstningprocenterna på 91,3 i Yttermalax och inte så mycket mindre i Överbyn. Det mest procenthöjande var kanske ändå att en av SFP-kandidaterna var Malaxfödde **Johannes Klockars**. Han tillhörde det mera center-vänsterorienterade Allmogeförbundet, som nu mer än i tidigare val profilerade sig mot den mainstream-bondeborgerliga Lantmannagruppen. En del rätt skarpa meningsyttringar förekom, och bl.a. anklagade lantmannagrups-kandidaten **J E Hästbacka** Klockars för ärekränkning. Valet blev en utklassningsseger för Allmogeförbundet, och särskilt framgångsrik röstsamlare i Vasa läns södra valkrets var Korsholmsbonden **Levi Jern**, som också ingick på Malaxlistan ”Allmogens väl”.

Två ”allmogeförbundare” som invaldes i riksdagen: Levi Jern (t.h.) som toppade röstetalslistan och Johannes Klockars som nu gav sig in i storpolitiken.

Förbudslagen fyllde 5 år och ventilerades flitigt även i samband med valet. Förbudslagsmotståndaren **Otto Jacobsson** hävdade i ett inlägg i Vasabladet att han vid ett valmöte i Malax fått stöd av den erfarna kommunal mannen **Gustaf Klockars**, som dock i en insändare kom med det tillrättaläggandet, att han *inte* som Jacobsson förespråkade ”förbudslagens avlivande” även om han nog varit enig om att lagen ”om den upphävs borde ersättas av något bättre”. En Pörtomlärare förespråkade lagen delvis på basis av den goda ordning han noterat vid ett par stora ungdomssamlingar i Malax – något han ansåg motsäga påståendena att lagen skulle förvärra de ungas superi.

Fullmäktigeärenden och föreningsliv

Att svensk jord i kommunen övergick i finska händer vällade bekymmer. AB Svenska småbruk i Österbotten konstaterade att storskiftet i Malax skiftat ut mycken mark till utkanterna mot Långåminne och finnsocknarna, där ägarna ofta fann områdena obekvämt tillgängliga och därför frestades att sälja dem till intresserade Laihela-, Ilmola- och Kurikkabor. Problematiken kunde t.o.m. yttra sig i kommunfullmäktigeärenden, som när man vid ett sammanträde i mars inte bara tog upp saken principiellt utan också tillsatte en trojka som skulle förhandla om möjligheten att ”eventuellt i kommunens namn” köpa in en hemmansdel i Kråknäs, vilken nu efter utauktionering höll på att gå till en finsktalande person som gett högsta budet.

För övrigt fick fullmäktige igen befatta sig mycket med skolangelägenheter. Byggkostnader för vissa lägre folkskolor måste bestridas med lån – exempelvis Ribäckens ”barnskola” vars invigningfest firades i början av året. Man biföll det lokala handelslagets eget förslag att det skulle ombesörja leveranser av läroböcker och annat material till samtliga folkskolor – inga märkvärdigare krav på offentliga upphandlingar den tiden! I mars godkändes reglementet för folkskolorna, ett långt aktstycke med många direktiv gällande både elever och lärare. De senares naturaförmåner preciserades detaljerat och delvis efter status, så att en ”biträdande lärarinna” bl.a. skulle tilldelas 2 rum+kök, huggen ved och del i vedlider, lyse, egen källare och eget avträde, medan en skolföreståndare åtnjöt litet större och en vanlig småskollärare litet anspråkslösare förmåner (beräknande bostaden 3 rum+kök resp. 1 rum+kök osv.). Förmånsbrister skulle kompenseras, så att läraren t.ex. om brunn saknades intill skolan fick 50 marks ersättning för varje hundra meter han eller hon måste hämta vatten längre bortifrån.

Lotteri

i Malax å Bygdegården
söndagen den 8 juni kl. 2 e. m.

PROGRAM:

Musik.
Hälsningstal, G. Klockars.
Körsång.
Deklamation.
Festtal. Mag. J. Näse.
Musik.
Tävlingar. Lottförsäljning.

Festsoaré

kl. ½ 8 e. m.

PROGRAM:

Musik, deklamation, solosång, violinsolo, byrålla, teatar, dans.
OBS! Malaxbåten avgår från Fiskstrandens kl. halv 12 f. m. och återvänder på tid, som passagerarna med kaptenen överenskomma.
Biltrafik mellan Aminne och Bygdegården. 5729

För Yttermalax ungdomsförening var arrangerandet av festligheterna å Bygdegården 8.6 ett verkligt kraftprov, men så tillförde de också föreningskassan 27000 välbehövliga mark.

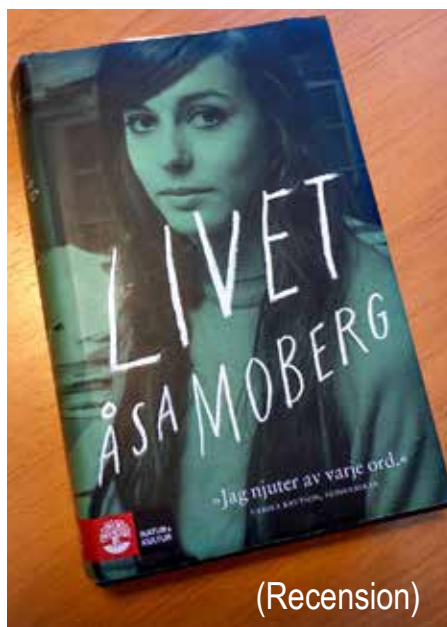
Föreningslivet var rätt aktivt. Skyddskåren ordnade skjutövningar och tävlingar i skytte och skidåkning och någon lägersamling med stridsövningar. Marthorna var i farten med kurser i vävning och barnavård, fester och utfärder, fiskargillet höll under "Bagar-Kalle" Malmbergs ledning koll på utbys tjuvfiskare och diskuterade vid sitt årsmöte "med två kafferaster" allt från nätmaskstorlekar till behovet av en fiskkärleksfabrik. Övermalaxungdomarna spelade teater både hemma och i Sundom samt var lokala värddar för distriktsmästerskap i terränglöpning. Yttermalax ungdomsförenings satsning på en stor lotteri- och programfest på Bygdegården i juni krävde långvarigt och uppoffrande förarbete, men drog en jättepublik och inbringade ett netto på ca 27000 mark som delfinansiering för föreningshusbygget.

Första halvan av 1924 utmynnade i väntan på sommarens stora sång- och musikfest i Malax och på sommarolympiaden i Paris. Där hade man höga förväntningar på Nurmi och Ritola, som under våren imponerat med nya världsrekord på löpande band. Man citerade ett franskt idrottsblads häpna undran: finns det överhuvudtaget några gränser för de finska löparnas prestationsnivå?

Leif Finnäs

Den här filmen visades på Bio Lyran i Malax fem gånger under påskdagarna 13–14 april 1941. Tala om publiksuccé för flottarromantik! Affischen finns nu i Flottningsskjulet vid båtmuseet tillsammans med andra flottningföremål från Malax. **Evald Holmgren**, vaktmästare på 1940-talet vid biografen, donerade många filmaffischer, bl.a. denna. – Bilden nedan visar Bio Lyran strax före rivningen 1991. – GS, även fotot.

(Recension)

Omslagsfoto: Carl O Löfman/Aftonbladet/IBL;
omslag: Lotta Kühlhorn & Söner

Alla som har minsta lilla finlands-svenska inslag i sin språkmelodi, blir positivt särbehandlade av mig, skriver **Åsa Moberg** i sin bok "Livet" från 2017. "Jag är övertygad om att de är bra människor."

Hon funderar om hon fått denna hållning från sin mamma **Ulla**, som härstammar från Malax. Själv är Åsa född i Piteå, där hon tillbringade sina första år. Sedan flyttade familjen till Lidingö, och Åsa konstaterar att Lidingöbor har som finlandssvenskar ett likartat sätt att hålla reda på varandra.

Åsa Moberg, född 1947, har gjort sig känd i det rikssvenska samhället som krönikör, journalist, kärnkraftsmotståndare, miljöaktivist, kvinnosakskämpe med mera. Hon var 17 år när hon gav sig in i samhällsdebatten, hoppade av skolan, flyttade hemifrån och blev sambo med den då dubbel så gamla fotografen **Tor-Ivan Odulf**.

Hennes rötter till Malax var för mig i princip okända, tills jag nyligen läste hennes bok om, enligt henne förhoppningsvis, "första halvan av mitt liv". Morföräldrarna var lärarparet **Eilen** och **Uno Maans** i Paxal skola, vilka min jämnåriga kusin Kerstin hade haft som lärare, och ofta berättade om.

Åsa Moberg skriver med stor värme om släkten i Malax, hur hon och de två bröderna alltid kände sig välkomna. Deras moster **Anita**, gift **Svensson**, var journalist på Vasabladet. Det framkommer inte när Åsas mamma Ulla flyttade till Sverige, men Åsa funderar mycket över sitt så kallade mammahat. Var det tidsandan som bidrog till det? 1968-generationen som bröt med familj och gamla traditioner.

"Det är sorgligt att konstatera att jag själv blev en av tiotusentals unga som drogs med i den rörelsen", skriver hon. Mammaupproret som hon nu kan se som "en modernisering av ett månghundraårigt kvinnohat".

Under lång tid uteblev Åsas besök i Malax, men när hon väl återknöt kontakten kände hon sig lika väl mottagen som alltid. Hon blev tidigt änka och insåg då också familjens betydelse. Hur

de anhöriga ställde upp för henne, band som aldrig kan brytas och "ersättas av någonting som samhället organiserar".

Att Åsa Mobergs gener går till släkten **Fogde** i Malax är det ingen tvekan om, när man tänker på hennes mammas morbror, allas vår **Sagg-Matt, Uno Fogde**, som bland annat diktade på Malaxdialekt. Dessutom lär han ha varit mycket musikalisk och byggde sig både cittra och fiol.

Åsa Moberg nämner inget om honom i sin bok, men han dog också tidigt, redan 1960. Däremot berättar hon om mamma Ullas musikalitet. Mamman gav bland annat sånglektioner. Tillsammans med väninnan och sångpedagogen **Madeleine Ugglä** (mamma till artisten **Magnus Ugglä**) bildade hon Stockholms Musikpedagogiska Institut, som fortfarande har verksamhet.

Åsa Mobergs "Livet" på över 400 sidor, handlar förstås om mycket mer än om anknytningen till Malax. Framför allt kan jag inte låta bli att känna respekt för Åsa Mobergs tidiga miljöengagemang, som i dag känns aktuella än någonsin. Redan på 1970-talet var hon motståndare till bland annat kalhyggen och kärnkraft, vilket inte var populärt i alla kretsar.

Hittills har hon gett ut ett tjugotal böcker, i vilka hon ofta tagit upp aktuella samhällsproblem. För den som tidigare inte läst något av henne kan jag varmt rekommendera "Livet", ett stycke nutidshistoria, en bok som med allvar och eftertänksamhet behandlar just livet.

Martha Bonn

Åsa Moberg: *Livet*, Natur & Kultur, Stockholm 2017

Uno Fogde – diktare och spelman.

Familjen samlad runt mor Sofia; stående fr.v. Uno Maans, Ulla Maans, Alfons Fogde, Anita Maans, Uno Fogde. Sittande fr.v. Ellen Maans, Sofia Fogde och Anni Uusitalo. Året är 1944.

Kvarkens båtmuseum – en skatt för lokalsamhället!

Beläget vid kusten av Kvarken, ett område känt för sin rika maritima historia, spelar Kvarkens båtmuseum en betydande roll i att bevara och dela detta arv med både lokalbefolkningen och besökare. Genom att visa upp ett imponerande urval av båtar – från traditionella fiskebåtar blandade med modernare inslag – fungerar museet som en levande skildring av områdets maritima kultur.

Kvarkens båtmuseum, beläget vid Malax åmynning, är Finlands största småbåtmuseum och ett av Nordens största museer för bruksbåtar. Det har en imponerande samling av 120 båtar och kanoter, 170 båtmotorer och över 4 000 föremål som relaterar till båtar, fiske, säljakt och skärgårdsliv. Museet är uppdelat i närmare 20 byggnader som presenterar olika delar av det maritima livet i Österbotten från början av 1800-talet fram till i dag.

Några av de mest intressanta helheterna i Kvarkens båtmuseum inkluderar:

1. Samling av traditionella båtar: Museet har en imponerande samling av olika båttyper, från små fiskebåtar till större båtar, som har använts i regionen genom åren. Dessa båtar är ofta handgjorda och reflekterar ett hantverk som varit en viktig del av livet vid Kvarken.

2. Utställningar och demonstrationer: Förutom båtarna själva, har museet utställningar som belyser traditionellt klinkbåtsbyggande samt olika aspekter av maritimt liv i regionen, inklusive fiske, säljakt och flottning. Besökare kan lära sig om olika tekniker i båtbyggande och de material och verktyg som använts genom tiderna.

Info-utställning om hur man bygger en klinkbåt. Upptill en fabriksgjord kanot inköpt av donatorn 1946.

3. Historiska berättelser: Genom att besöka museet kan man ta del av många fascinerande berättelser om livet vid Kvarken, inklusive historier om de människor som har bott och arbetat i området. Dessa berättelser ger en personlig inblick i regionens maritima kultur och traditioner.

4. Kvarkens natur: Museet ligger i en vacker strandmiljö, vilket gör det lämpligt för en

Alla synliga byggnader hör till båtmuseet. Sidans foto: Göran Strömfors

trevlig utflykt för besökare intresserade av både kultur och natur. Världsarvet Kvarkens skärgård är känd för sin unika geologi och rika biodiversitet. Båtmuseet ger information också om dessa teman.

För det lokala samhället erbjuder museet flera fördelar. **För det första** fungerar det som en viktig kulturell plattform som främjar stolthet och identitet bland invånarna. Genom att förankra lokalbefolkningen i sitt maritima arv bidrar det till att bevara och upprätthålla deras känsla av gemenskap och tillhörighet till platsen de bor på.

För det andra har museet en betydande ekonomisk inverkan på området. Genom att locka turister och besökare genererar det en ström av intäkter till lokala småföretag. Det skapar även arbetstillfällen inom turism- och serviceindustrin, vilket stimulerar ekonomin och stöder sysselsättningen i regionen.

Utöver detta fungerar museet som en utbildningsresurs för skolor och samhällsgrupper. Genom sina utställningar och pedagogiska program erbjuder det möjligheter för barn och vuxna att lära sig om maritim historia, teknik och betydelse för samhället. Det främjar också miljömedvetenhet genom att belysa vikten av havet och dess bevarande.

Fiskets dag vid Kvarkens båtmuseum är ett evenemang som äger rum på hösten, varje eller vartannat år. Denna dag firas för att uppmärksamma och hylla nejdens fiske- och båttraditioner som museet representerar. Evenemanget innehåller en rad aktiviteter, inklusive guidade turer, specialutställningar och olika demonstrationer. Oklart ännu om Fiskets dag hålls i höst – håll utkik! I fjol samlade dagen över 500 personer!

Några kuriosa om Kvarkens båtmuseum:

1. Internationell båt/kanot: Museet har en båt av vass från Bolivia, byggd av *Demetrio Lima-chi*, som även deltog i byggandet av vassbåten *Ra II* som den norska upptäcktsresanden *Thor Heyerdahl* använde för att korsa Atlanten 1970. Detta demonstrerar hur tidiga sjöfarare kunde ha genomfört långväga resor.

2. Zacharias Topelius båt: Bland de många unika båtarna i samlingen finns *Zacharias Topelius* grönmålade jolle *Gröngölingen*, från 1800-talet. Topelius var en känd finlandssvensk författare och historiker. I samma rum finns även en annan författares båt, *Gösta Ågrens Maxmojolle*, byggd 1993.

3. Gamla båtar: Museet stoltserar med flera båtarariteter, bl.a. *Paul Stoors* jolle, troligen från

1820-talet, och en lillbåt dokumenterat byggd år 1850 i Larsmo och donerad av *Riska*-familjen. Flera andra rariteter av andra båttyper finns!

Paul Stoors svartjärade jolle *Svarten* och Riskas lillbåt.

4. Dendrokronologiskt daterad ekstock: Ett av museets träföremål, bottenplankor till en ekstock (eka, *öitjo*) som hittades i en mosse i Lappfjärd år 1964, har daterats till 1774 med hjälp av dendrokronologi, en metod som analyserar trädens årsringar för att fastställa deras ålder. Dipl.ing. *Stefan Blomqvist*, Grankulla (Malax), utförde dateringen.

De olika bottenplankdelarna från 1774 har sammanfogats och hänger fritt från taket i båtmuseet. Undertill en ekstock byggd 1920, även den från Lappfjärd. Till vänster *Gösta Ågrens Maxmojolle*.

Kvarkens båtmuseum är en viktig plats för att bevara och främja förståelsen av regionens maritima arv och är väl värt ett besök för den som är intresserad av båtbyggande, maritim historia och kulturella traditioner i Österbotten.

Kvarkens båtmuseum är öppet under sommarsäsongen från den 25 juni till den 4 augusti 2024. Museet har öppet från tisdag till söndag, klockan 13–18. På måndagar är museet stängt. För grupper kan besök arrangeras utanför dessa tider enligt överenskommande.

Välkommen till oss!
Mathias Högbäck
båtmuseets sekreterare

Foto: Risto Holtti

Risto Holtti ställer ut i Kvarkens båtmuseum handgjorda träaskar i olika träslag. De antingen enkla eller dekorerade askarna är gjorda med egen teknik av tunn faner.

Utställningen pågår under årets öppet-hållningstid 25 juni–4 augusti kl.13–18. Måndagar stängt. Träaskarna är till salu.

Konstnär Holtti, hemma från Snickaris i Malax, är förutom finsnickare även möbelsrestauratör. Han är dessutom skicklig att teckna och måla. – GS

Bertil Bonns fortsätter att göra reklam för Kvarkens båtmuseum och österbottniska båtar "ute i stora världen". I den norska tidskriften KYSTEN, nr 5-2023, skriver han ingående på sju sidor om knärrbåtar (skutbåtar). För några år sedan beskrev han fälbåten i samma tidskrift. KYSTEN är båt- och kustfolkets infoskrift i Norge. Båda båtartiklarna kan läsas i Kvarkens båtmuseum eller på kysten.no – GS

VBL-annons i december 1923

Birger Udds träminiatyurer i monter i Brinkens museum. Miniaturerna finns nu i en rymligare monter i Ethels hus. Foto: GS.

Två av Udds träminiatyurer. Foto: Siri Hagback.

Birger Udds miniatyurer

I skrivande stund är vårbruket som mest intensivt. Höga och breda traktorer drar omkring ännu högre och bredare jordbruksredskap, plogar med flera billar, svämvagnar med tankar för ett par tusen liter, flera meter breda harvar och såmaskiner.

Ännu på 1950-talet såg de flesta böndernas maskinpark helt annorlunda ut. I många gamla redskapsbodar finns fortfarande den utrustning som då gav folket mat för dagen. På Brinken har vi också utställningen Bondens år i två lador fulla med redskap och verktyg. Men den allra bästa översikten ger **Birger Udds** snidade träminiatyurer.

I samband med en diskussion om dialektala ord för olika redskap inom jordbruket fick **Siri Hagback** bekanta sig med Birger Udds "gubbar".

Hon beställde en serie med gubbar, redskap och hästar till museet. Många av föremålen är snidade nattetid då värk hindrade Udd från att sova. Han donerade föremålen till Brinken år 2001 och de finns nu utställda i en vitrin i Ethels hus.

Birger Udd har levandegjort bondens år med sina redskap. Du hittar plogen med en bill, pissvagnen som kanske rymde 150–200 liter, pinnharv, vält och årder (päronaLe). Dessutom finns körredskap som släde, pinnkärra, stöttingar och höskrinda. Alla redskap dras av en häst förutom plogen, som behövde två hästkrafter. Hästarna är selade för draguppgifter och bonden styr hela arbetet med tömmarna. I ljuset av den här utställningen är det självklart att hästen fick vara med, när bondens familj fotograferades.

Kerstin Hägen

Kolla dessa mappar i båtmuseets reception! Här finns info om Österbottens maritima arv från gamla tider till dagsaktuell information!

Skriftskolminnen

Ja, visst finns det trevliga minnen från skriftskolan också, alldeles som det finns minnen från andra skolor. För oss, som just då så att säga stod på tröskeln till en modernare tid, blev upplevelserna både många och rika.

Hösten 1923, då vår skriftskola började, hade inte på långt när alla skriftskolpojkar och -flickor tillgång till cyklar (eller velocipeder, som de kallades på den tiden). Somliga lyckades dock låna äldre syskons trampfordon, andra fick låna av släkten. Men i vår by fanns hela hopen ungdom hopplöst utan möjlighet att låna cykel. Till den hopen hörde undertecknad. Jag hade emellertid endast 3–4 km lång väg till skriftskolan i bönehuset vid prostgården. Samma var fallet med Elis och Magnus. Men det fanns sådana som hade 7–8 km lång skriftskolväg. Även de gick till fots utan att klaga; till skolan gick de och hem tillbaka också.

Vi som hade kortare väg inväntade mest varje morgon de längre ifrån komma på landsvägen utanför folkskolan. Därifrån fortsatte vi i samlad trupp stora landsvägen fram – en rätt så stor trupp också.

En av dessa klara och vackra höstmorgnar då luften var tunn och löven prunkade i gult hände det sig, att Magnus som älskade sång över allt annat föreslog:

– Ska vi fräist sjong så mytjy vi årkar!

Ingen svarade. Själv bläddrade han i sin psalmbok – vi gick ju alla med psalmboken i näven – och klämde för sin del till med psalmen ”O, människa, har du ock väl betänkt”. Han sjöng hela första versen solo, bligade argt på oss andra under tiden, och när versen var till ända utbrast han:

– Nå! Ni ska fö s-n sjong allihop!

Så sjöng vi då allesammans med höga, klara, friska och kraftiga röster hela den långa psalmen till slut, medan vi raskade vägen fram. Om psalmen var den lämpligaste må vara osagt, men när den sjungits upptogs en annan, en tredje, en fjärde. Det var en psalmsång som troligen hördes vida omkring. Jag undrar, om det förekommit någon annanstans någon gång, att en hop skriftskolpojkar gått vägen till skriftskolan med psalmsång. Ej på skämt, utan på rent allvar.

Psalmsången måste ha tett sig överklig för dem som kom att lyssna den klara höstmorgon 1923.

Skriftskolan fortsatte några veckor på våren. Och då hade vi allesammans på något sätt lyckats få låna cyklar, så att ingen längre behövde gå till fots. Fröjden häröver var stor. Varenda dag och varenda kvart mellan lektionerna övade vi oss i den ädla konsten att åka cykel så våghalsigt som möjligt på vägen utanför bönehuset.

Detta gick vår åldrige prost på nerverna. När vi efter en dylik ”cykelkvart” bänkat oss i

bönehuset, tog prosten till orda och förklarade sitt ogillande med vårt ”fläng på velocipederna”, som han uttryckte det. Detta fläng är dels olämpligt på allmän väg, där hästarna skräms till sken, sade han, och dels är det oförenligt med en skriftskolynglings uppförande. – Och i något sammanhang under förmaningstalet fällde han yttrandet: ”Man kan ändock inte åka velociped till himmelen!”

Ett dylikt påstående föreföll några av pojkarna komiskt. Vem vet, de såg kanske för sin inre syn någon kamrat i färd med att försöka trampa cykel upp till himlen. I varje fall blev det så, att någon eller några bland pojkarna fnittrade till.

Prosten blev blossande röd i ansiktet, reste sig och ropade ett enda ord: UT!

Det blev en lång straffpaus. Otto tyckte synd om prosten och ville på något sätt ta allas skuld på sig, ehuru han var den hyggligaste. När vi varit där ute mer än en halv timme gick han in till prosten, som satt där ensam i bönehuset vid sitt bord. Vad Otto sade till prosten visste ingen, men han steg efter en stund ut på trappan igen och sade:

– Präosti vill ni ska kom in tibaak!

Efter den dagen var det slut med det extra cykelåkandet.

Flickornas skriftskola hölls i kommunalstugan, där kapellanen undervisade, medan pojkarna höll till i bönehuset. Sedan turades vi om, så att flickorna gick för prosten och pojkarna för kapellanen. Det var förbjudet att fraternisera. Fåren för sig och getterna för sig, som Elis brukade säga.

Men kärlekens ljuva låga tändes ibland redan under skriftskoltiden, och det fanns sådana flickor och pojkar som träffade varandra i alla fall. Förbudet var inte strängare än att det kunde överträdas.

Korten som kallades konfirmationsminnen var en historia för sig. Det fanns otroligt många varianter på dessa namnkort: somliga med

vackra blomster i färg, somliga med bibelspråk på baksidan, somliga med miniatyrkyrka, somliga med uppslagen bibel, somliga enkla och torftiga, andra åter utsirade och i skriftskolungdomens ögon förnäma. De sistnämnda rekviderades från Sverige av företagsamma pojkar. Elis och jag var nödsakade att hålla oss till de enklare och beställde dessa från ett tryckeri i Vasa. Tryckeriet expedierade dem till fel ort, och korten hann aldrig fram under skriftskoltiden.

Fanns det en större motighet? Kunde man drabbas av större smäleik? Det fanns sådana ungdomar som utbytte konfirmationskortet, och hade man intet att ge i gengäld så fick man intet heller.

Vi två olyckliga kämpade som män för att få tag i våra vilsefarna kort, och på kvällen den dag vi avmötat kyrkan och skilts åt efter konfirmationen lyckades vi äntligen på postkontoret övertala en byråkratisk postförståndarinna att ge ut våra i sinom tid ankomna konfirmationsminnen. Det var emellertid så dags.

Förr hette det alltid om vänner och bekanta: Vi gick samma år i skriftskolan! Man blev kamrater för livet de höst- och vårveckor skriftskolan varade. Visserligen var det endast vid kyrkan på söndagarna och framför allt i samband med kyrkans smyckande till konfirmation som alla skriftskolungdomar gavs tillfälle att vara tillsammans, men man kände sig oberoende därav som ett med varandra.

Ännu fyrtio år efter skriftskoltiden förnimmer man detta band som förenar i gemensamma minnen. Ibland hör man någon ur den gamla skaran undra:

– Kunde det inte ordnas så att även konfirmanderna skulle mötas på nytt efter tio–tjugotrettio–fyrtio–femtio år!

Skriftskolminnena är minnen som aldrig dör.

Torsten Lindgård

Torsten Lindgård (1907–1977) blev konfirmerad i Malax kyrka i juni 1924.

Artikeln ”Skriftskolminnen” har tidigare varit publicerad i tidningen ”Hembygden” i juni 1962.

Johan Vilhelm Fontell (1851–1933) var kyrkoherde i Malax 1900–1933.

Axel Gunnar Rancken (1874–1963) var kapellan i Malax 1905–1930.

Avskrift och notiser ovan: **Håkan Genberg**.

Prästgårdsområdet i början på 1900-talet. Bönehuset längst till vänster.

Österbottens fornforskningsällskap på Järnåldersleden 2.10.2022. Foto: Mikael Herrgård.

Boken Kult- och offerplatser i Österbotten

I flera års tid har Mikael Herrgård och Bertel Nygård arbetat på sin nya bok Kult- och offerplatser i Österbotten. Boken dokumenterar i ord och bild arkeologiskt intressanta platser i hela Österbotten, med en stor tonvikt på Malax.

Boken, som har krävt en hel del fältarbete av skribenterna, går i tryck hösten 2024 och kommer därefter att säljas vid olika bokaffärer i Österbotten. Också vi vid Malax museiförening kommer att ha boken till försäljning, och våra föreningsmedlemmar har möjlighet att köpa den till ett rabatterat pris. Mera info om detta kommer under hösten på vår

Fast sten med malstensgrop och två skålgropar invid "Blomsterängen" och Järnåldersleden. Stenen hade nyligen röjts fram. Båda bilderna ingår i boken. Fotot är taget under utflykten 2.10.2022 av Mikael Herrgård.

Fäbodstogens infotavla i Molapne har förnyats i maj. Längs leden (ca 1 km) finns 15 fäbodstugugrunder markerade med pålar. Ledbroschyr finns i lådan, likaså ett häfte där du kan anteckna ditt namn.
Trevlig vandring! – Foto: Göran Strömfors

Ny snidigårdsgård vid Brinkens museum

Snidigårdsgårdskursen hölls 24–25 april i samarbete med Malax-Korsnäs MI. Materialet till gårdsgården skaffades genom **Anne Manner** och **Ulf Damsten**, och som kursledare fungerade **Matts Andersén** från Sundom. Gårdsgården uppfördes vid Brinkens museum med hjälp av flitiga kursdeltagare, och den blev klar på två kvällar. Vädret var inte alltid på vår sida, men slutresultatet blev ändå bra. Nu hoppas vi att den står stadigt i femton år framöver, då den antagligen behöver ses över igen. – **Nina Sten**

På Sundom Bygdeförenings hemsida finns kursledaren **Matts Anderséns** fina beskrivning om hur man bygger en snidigårdsgård. Sök på [Material om Sundom - Sundom](#). Klicka på första nedladdningsbara pdf-filen!

Bygget i full gång!

Snidigårdsgården är färdig!

Foto: Maria Strandberg (de två översta bilderna) och Göran Strömfors.

Kolla in Svenska Österbottens fattiggubbar i en intressant utställning i Brinkens museum. Över 20 gubbar finns utställda, gjorda av **Olle Pursiainen**, Sundom. Olle donerade sin värdefulla samling till Malax museiförening i fjol. Munsala-fattiggubben ses i bilden ovan.

Hans Hästbacka, uppskattad författare och fotograf, visar även i år i Kvarkens båtmuseum sina vackra tavlor på **Fyrar och båk** i Svenska Österbotten. I utställningen presenteras över 30 tavlor, alla också sammanställda i en publikation, som förmånligt kan köpas i båtmuseet. Hästbacka har donerat alla tavlorna till Kvarkens båtmuseum, som under många år samlat hans fint skrivna och illustrerade artiklar om natur och kultur i det österbottniska kustlandskapet. Kanske en framtida utställning kring dessa? – Foton: Göran Strömfors (GS)

Förmånliga bokpresenter!

- Adam käserar 1 €
- Ahlholm 4 €
- Album 8 €
- Amerika! – Emigration 1900 10 €
- Bilder från det förflytna 5 €
- Blås- och stråkmusik i Malax 10 €
- Bondens år 3 €
- Båtbyggarna Marander 5 €
- Bössmeder och säljagare i svenska Österbotten 5 €
- En livsvägs krok 3 €
- Ett båtbygge – Svalustjärten 5 €
- Fyrar & båk i Svenska Österbotten 2 €
- Fäbodliv i Malax 12 €
- Glimtar ur en bygdemans liv 8 €
- Hammarbandet 5 €
- Hammaren och städet 3 €
- Historisk beskrifning öfver Malax 3 €
- Husbönder och bomärken 10 €
- I fålan 3 €
- Industrihistorisk dokumentation av linspinning 2 €
- Kust- och älvfiske 5 €
- Kära Stina! – Amerikabrev ... 15 €
- Lappfjärdsekstocken 1 €
- Låt solä skin, låt sånna blås 8 €
- Malax 1914 2 €
- Malaxbygden (med 2 kartor) 20 €
- Malax skolväsande 100 år 2 €
- Minnen från Malax 3 €
- Några österbottniska vattennamn 4 €
- Offerstenar i Malax 2 €
- På lodbössans tid 10 €
- På vår äng står en gammal lada 4 €

- Sagg-Matt 1 €
- Sjukdom och död i Malax 1800–1899 15 €
- Skolminnen 5 €
- Som det grymmaste krig 3 €
- Storsjön 3 €
- Säljakt i Bottniska viken 5 €
- Till sjöss! 10 €
- Yrkesfiske i Svenska Österbotten 3 €
- Ytäbyiji i Malax runt 1950 30 €
- Öjna 8 €

- Daniel Kiöping**
- Del A Beata 30 €
- Del D Elisabet 50 €
- Del E Maria 40 €

- Smidesfigurer (affisch) 3 €
- Aanacko 2024 8 €
- Aanacko, tidigare årgångar 0,50 €
- Vykort 0,50 €

- Malax kommun**
- Malaxbygdens stupade 30 €
- Malax historia, del II 40 €
- Miljonären som körde röd moped... 20 €

- Övriga**
- Fiskelägen i Kvarkens skärgård 15 €
- Vestervik 20 €

Kontakta:
Gunnel Smulter 050 5276595,
gunnel.smulter@pp.malax.fi

Billiga loppisböcker finns vid båtmuseet under sommarens öppethållningstider.

Finlands Svenska Hembygdsförbunds tidning *Hembygden*

Tidningen *Hembygden* utges av Finlands Svenska Hembygdsförbund och skickas också ut till alla Malax museiförenings medlemmar. Ni har kanske blivit medvetna om att det pågår lite ändringar i utgivningen av tidningen *Hembygden* just nu. Detta sker p.g.a. den stora kostnad det medför förbundet att flera gånger per år trycka och distribuera tidningen. Antalet gånger tidningen utkommer per år är nu något färre än förut, och tidningen kommer också någon gång per år att utkomma endast som e-tidning.

Första e-tidningen utkom i februari 2024, och finns att läsa på förbundets hemsida. Detta nummer av tidningen går att komma åt även utan inloggning. Andra numret av *Hembygden* 2024 utkom 31.5 och utkom då som både papperstidning och e-tidning. På adressfältet på din papperstidning hittar du ditt kundnummer (medlemsnummer) som behövs för att skapa konto i Prenly och på så vis kunna läsa e-tidningen i fortsättningen.

Nina Sten

MALAX MUSEIFÖRENING rf
Ta kontakt!

Närmare uppgifter om föreningens verksamhet ger styrelsen 2024:

Solveig Söderback (ordf.) 050 4023 700, Mikael Storfors (vice ordf.) 040 8218 823, Gunnel Smulter (sekr.) 050 5276 595, Mathias Högbacka (båtmus. sekr.) 040 1838 653, Britt-Helen Flemming (kassör) 365 4572, Pia Staffans 050 3493 328, Maria Strandberg 050 0166 299, Eivor Strömfors 050 5605 947, Hans Söderback 045 3467 220. Adjungerade medlemmar: Daniel Grönlund 045 1957 401 och Nina Sten 050 3003 234.

<http://museum.malax.fi/>

Bli medlem i museiföreningen! Kontakta någon i styrelsen om du vill bli medlem (12 euro/år). Värva dig själv samt två andra personer som nya medlemmar – då får du gratis böcker och vykort till ett värde av 20 euro! *Vällingklockan* och även tidningen *Hembygden* fås – gratis! **Välkommen!**

Vällingklockan. Juni 2024. **Redaktion:** Martha Bonn, Leif Finnäs (050 5252 513), Håkan Genberg, Gunnel Smulter och Göran Strömfors (050 5769 475 – även layout och nutida bilder om ej annat nämns). Bilder: Malax museiförenings bildarkiv om ej annat nämns.